

İLKÇAĞDA
EYÜP

Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu

Orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. Floransa (İtalya) Üniversitesi Felsefe ve Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji bölümünü bitirdi. Erzurum, Ankara, İstanbul Üniversitelerinde görev aldı. Yayınlanmış çeşitli kitapları ve birçok makaleleri bulunmaktadır.

İstanbul'un ilkçağda bilinen ilk kuruluş yeri, doğal ve toplumsal yapının belirlediği söylencelerden oluşan bir ortamda, Haliç'in bitimindeki Eyüp'e yerleştirilir.

Az sayıdaki yazarda yer alan bu söylenceler, tarihi kaynaklardan çok, "soy yazarlarına, *anekdotos*'lara, kökbilgisel benzerliklere" dayalıdır ve bunlar da, "sözlük yazarlarıyla seçkilere" konu olur⁽¹⁾.

İlk olarak Byzantionlu Dionysios, *Deniz Yoluyla Boğaz*⁽²⁾ adlı eserinde, Kent'in ilk kurulduğu yeri, Haliç'in ucunu şöyle anlatır: "Denizin sonu *Hypalodes*, 'bataklık, balçık' adını taşır. Çünkü derelerin taşıdığı balçıklı ve çamurlu kalıntı burada dibe çöker. Nitekim, kumsalı ne sert kayalık ne de kumluktur; taşınan birikinti yüzünden orada sadece çok küçük tekneler yol alabilir. Aynı ayrı akıp gelen iki derenin balçıklı suyu, derelerin ağzına kadar ulaşır ama son çıkışta her iki dere de birleşir, tek bir ağız boyunca körfeze dökülürler. Ortada, güzel otlakları olan balçıklar, sürülerin otladığı verimli çayırlar vardır. Tanrı, kehanet danışan koloni kurucularını yüreklendirirken bu enikleri (=dereleri) gösterdi, şöyle dedi:

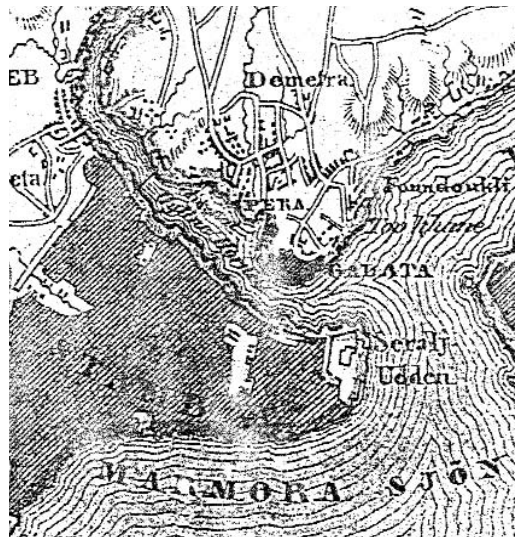
*Ne mutluo kutsal kente yerleşeceklerle,
Trakya ülkesi kıyısına ve Karadeniz'in girişine yakın,
Eniklerin ikiz ısırsıyla boz renkli suları yakaladığı
(=iki derenin boz renkli denizle birleştiği),
Balıkla geyiğin aynı otlaktan beslendiği yere.*

Bu sözler gerçekten var olan şeyler için söylendi. Nitekim, geyikler, kışın ormanlardan inerek bataklık sazda otlarlar. Öte yandan balıklar, denizi ve dereleri paylaşarak Keras Körfezi'nin dinginliğinde saklanırlar; rahavet içinde ve besili bedenlerinin tembelliğiyle sığlaktaki kökleri yutarlar. Kydarios Deresi batıdan, Barbyzes kuzeyden akar. Kimi, Barbyzes'in, Byzas'ın eğiticiisi olduğunu söyler, kimi Iason ve onun Minyai⁽³⁾ yoldaşlarının deniz yolculuğunun kılavuzu; kimine göreyse Byzas bir yerli kahramandır. İki derenin bir araya gelip karşı burna taşınarak yoğun denize aktığı yerde Semystra'nın sunağı vardır, yer adını ondan alır. Semystra, Nais *nympha*'sı, Keroessa'nın dadıydı. Io, Zeus'un becerisi ama Hera'nın öfkesiyle ineğe dönüşüp bir sığır sineği ta-

Resim 1; Alibeyköy'de bulunan bir askos (N. Firatlı, op. cit. şek. 13)

rafından dürtülerek birçok yeri aştıktan sonra işte bu yere zıpladı, doğum sancısıyla kıvrandı –çünkü tanrısal tohumla yüklüydü-, bir kız çocuğu doğurdu. Semystra çocuğa baktı, onu emzirdi, besledi, büyüttü. Çocuk, annesinin dönüşümünün izini taşıyordu: alnında, her iki yanda boynuz biçiminde çıkıntılar vardı, bu nedenle Keroessa, 'boynuzlu' adını aldı. Keroessa ve Poseidon'dan Byzas doğdu, tanrı gibi onurlandırılan Byzas. Byzantion onun tarafından kuruldu. Semystra adlı yer az kalsın bir kent oluyordu, koloni kurucuları kenti buraya kurmaya karar vermişlerdi ancak kurban ateşi yandığında bir karga alevlerin arasından kurbanın bir parçasını kapıp yükselecek onu Bosporos Burnu'na götürdü. Diğer Hellenler bunu Apollon'un bir işareti olarak

(1) G. Dagron, *Constantinople imaginaire*, Paris 1984 25.

(2) *Anaplous Bosporou* (Per Bosporum Navigatio); II-IV. yüzyıllar arasında yazıldığı sanılıyor. Çalışmamızda, C. Wescher, *Dionysii Byzantii de Bospori Navigatione*, Paris 1874 metni temel alınmıştır. Eserin günümüze ulaşmasında katkısı olan P. Gyllius, *De Bosporo Thracio*, Lyon 1565 içinde yer alan metin için bkz. P. Gyllius, *İstanbul Boğazı*, Latince'den çev. E. Özbayoğlu, Eren Yayıncılık, İstanbul 2000.

(3) Orkhomenos kenti kahraman soyundan halk; ancak, *argonautai*, 'Argo gemicileri' yerine de kullanılır.

Harita 1; Eyüp sirtlarında birleşen iki dereyi gösteren harita, 1803 (İstanbul

Haritaları, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası 1990)

Resim 2; Köpekli Artemis, Silâhtarâğa (İst. Arke. Müz)
Resim 3; Selene, Silâhtarâğa (İstanbul Arkeoloji Müzeleri)

(4) *Periegesis tes Oikoumenes*; I-II. yüzyıl arasına tarihlenir. G. Bernherdy, *Dionysios Periegetes* (cum commentariis Eusthatii), New York 1974 basımı temel alınmıştır.

(5) *Ethnika*; yer adları ve onlardan türeyen sıfatları içeren -Stephanos gramer yazarıdır- eserin, kuruluş söylenceleri, kökbilgisel veriler vb konu alan, daha önce yazılmış bir eserin epitome, 'kısa özet'i olarak, VI-X. yüzyıllar arasında yazıldığı sanılıyor.

(6) *Historia Rhomaïke te kai pantodape* ya da *Khronike Historia*; Asur Bel krallığından Anastasios'un ölümüne (518) kadar olan evrensel tarih eseri; Th. Preger, *Scriptores Origines Constantinopolitanarum*, Leipzig 1901-1907 içinde yer alır.

(7) Günümüzde Ahırkapı yakınlarında, Boukoleon Sarayı kalıntılarının bulunduğu yer; burada, bir aslanın bir boğayı parçalamasını betimleyen bir heykel vardı.

(8) Günümüzde Vize; suyu, Hadrianus (117-138) döneminde yapılmış, Kent'e bol su sağlamıştır, krş. *Khronikon Paskhale*, Bonn, 1619.

algıladılar, kargayı, yüksek bir yerden gözlemleyen bir çobanın yönlendirmesiyle verilen işaretin gösterdiği yere gittiler".

Keras Körfezi'ne (Haliç) akan iki derenin, Kydaros (Alibey Deresi) ve Barbyzes'in (Kâğıthane Deresi) oluşturduğu, Haliç'in de andırdığı, boynuz biçimiyle kent kurmak üzere Trakya kıyılarına gelen koloni kurucularının tarıma ve balıkçılığa uygun, savunması elverişli koşullar içeren bir kentin kuruluşuyla ilgili söylenceyi Dionysios bu sözlerle dile getirir.

Onun ardından, *Yaşanan Dünyanın Coğrafyası*⁽⁴⁾ yazarı Dionysios da Keroessa'nın oğlu, Megaralıların kılavuz-komutanı Byzas nedeniyle Byzantion adını alan kenti anlatırken yukarıda alıntıladığımız kehaneti, üçüncü dize ekşiğiyle, yineler.

Uluslar'ın⁽⁵⁾ yazarı, Byzantionlu Stephanos, söz konusu kehaneti, Megaralıların Delphoi'dan aldıklarını belirtir ve ikinci dize dışında, yukarıdaki dizeleri yineler, ayrıca, başka metinlerde bulunmayan yeni bir dize ekler.

Roma İmparatorluğu Tarihi'nde⁽⁶⁾ söylenceye yer veren Hesykhios'un kaygısı

"okura inanılabilir bir öykü anlatmak"tır. Hesykhios, Argosluların Pytiha'dan aldıkları kehaneti ilettikten -dizeler Dionysios'un kilerle aynıdır-, bir karganın kurbanın parçasını Bosporos Burnu'na taşıdığını ve bunu gören bir *boukolos*, 'çoban'dan dolayı yerin *Boukolia*⁽⁷⁾ adını aldığını anlattıktan sonra, söylencenin farklı anlatımlarını dile getirir: kimine göre, "Nisos'un soyundan olan Megaralılar bu yere Byzas'ın kılavuzluğunda deniz yoluyla" gelmiş, "kente onun adı verilmiştir; kimine göreyse Byzas yerli bir *nympha* olan Semystra'nın oğludur". Hesykhios, başka kimselerin başka öyküler anlattığını söyledikten sonra, "ama biz, okura inanılabilir bir öykü anlatmak istiyoruz, kökeni, Io'ya, Argosluların kralı Inakhos'un kızına bağladığımız bir öykü" der. Hesykhios'un anlatımı şöyledir: "Çok sayıda gözü olduğu söylenen Argos, Io'nun bekâretine bekçilik eder ama Zeus kızı aşık olunca Hermes'in bekçiyi yanıltarak öldürmesini sağlar, tanınmaması için kızı ineğe dönüştürür". Hesykhios, buna öfkelenen Hera'nın ineğin peşine bir sığır sineği saldırdığını, Io'nun böylece birçok ülkeyi aşarak ardından *Bosporos*, "inek geçidi; Boğaz"a adını verdiğini anlattıktan sonra şöyle der: "Io, daha sonra iki derenin birleştiği yere geldi, bu yerde oturanlara gelecekle ilgili çok şey söyledi ve Keroessa'yı doğurdu; ondan dolayı yer *Keras*, 'boynuz' adını aldı. Kimine göre bu ad yerin ürünlerinin bolluğu nedeniyle keçi Amaltheia'nın bolluk boynuzundan kaynaklanır". Keroessa'nın güzellikte Trakya kızlarını aştığını, Poseidon'un ona aşık olduğunu, bu aşktan doğan erkek çocuğun Trakyalı *nympha* Bizye tarafından büyütüldüğü için Byzas adını aldığını anlatan Hesykhios, "Bizye, bu gün de yurttaşlarımızı su sağlar"⁽⁸⁾ der.

Hesykhios, öyküsünün devamında, "Byzas, yetişkin yaşa geldi, Trakya dağlarında yabanıl hayvanlar ve barbarlar arasında kaldığından elçiler aracılığıyla yerel liderler tarafından dostluğa ve bağlaşıma davet edildi. Trakya Kralı Melias onu yabanıl bir hayvanla yarışmaya gönderdi. Orada üstünlük kazanıp döndüğünde, sözünü ettiğim o iki derenin birleştiği yerde devirdiği boğayı tanrılara kurban ederken ansızın bir kartal gözükte, kurbanın kalbini kaptı, uça-

rak Boğaz'ın, Khrysopolis'in karşısındaki burnunun kıyasına kondu" der.

Khrysopolis, günümüzdeki Üsküdar'dır. Yazar, bu yerle ilgili bilgi verdikten sonra Byzas'ın, kuracağı kentin planlarını yaptığı, Poseidon ve Apollon'un yardımıyla, üstün bir kusursuzlukla kentin yedi kuleli surunu inşa ettiğini anlatır: kuleler, öyle yerleştirilmişlerdir ki sanki aralarında konuşurlar ve yankılanırlar⁽⁹⁾.

Kentin kuruluşuna ilişkin söylence, Dionysios Byzantios'ta kuruluş yerinin biçimine göre, -boynuz biçimi söz konusudur. Kurgulandıktan sonra Hesykhios'ta, yeni adların katılmasıyla zenginleşir. Yine Hesykhios'ta geçen, kartalın, kurbanın kalbini kapıp Bosporos Burnu'na getirişi de, kentin Constantinus tarafından kuruluşu sırasında kurgulanan söylencelerde karşılık bulacaktır⁽¹⁰⁾.

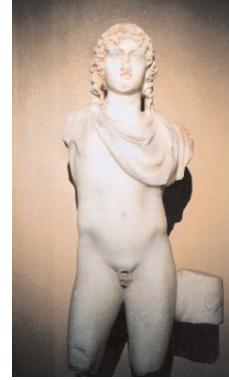
Hesykhios'un metni de, hemen hiç değiştirilmeksizin -kehanetin son iki dizesi alınmıştır- Georgios Kodinos'un 1400'lü yıllarda yazdığı *Istanbuluların Kökenlerine İlişkin Yıllık Kitabından Seçilmiş Metinler*'inde yer alacaktır (Bonn 3-6).

Kökbilgisel veriler de Byzantion'un ilk kurulduğu yer hakkında bize ışık tutar: Plinius (4, 46), bu kentin eski adının Lygos olduğunu söyler. Bu ada Lygii, Ligii, Ligures gibi ulus adlarıyla, Lugdunum gibi (sözelimi Lyon'un Latince adı böyledir) kent adlarına, sonuçta bataklık bölgeye işaret eder. Byzantion, Homeros'ta geçen (*Ilias*, 24, 80) *byssos*, 'deniz derinliği'ni çağırıştır, -antion da kentin "denizin girişindeki bekçi" işlevine işaret eder⁽¹¹⁾.

Plinius, bu kentin konumunu anlattığı bölümde, kaynaklardan edindiği bilgiyi, sözelimi *Paludes*, 'bataklıklar' adını, bir şekilde harmanlamış olabilir.

Arkeoloji verilerinin, söylenceleri doğrular

gözükten yanları da yok değildir: İstanbul kent merkezinin kuzeybatısında, Davutpaşa Deresi sekileri, Paşaalanı ve Kotamençe sırtı gibi buluntu yerlerinde Paleolitik (100.000 yıl) ve Orta Paleolitik (50-60.000 yıl) yontma taş aletler gibi, Alibey ve Kağıthane derelerinin havzası yakınlarında zengin buluntuların barındığını gösteren izler olmakla⁽¹²⁾ ve Alibeyköy'de bulunan arkaik bir askos⁽¹³⁾, bu dönemden sonraki bir yerleşime işaret etmekle birlikte, derelerin neden olduğu erozyon tabakalarının oluşumu, bu iki derenin denize döküldüğü, söylencelerde Smystra'nın sunağı olarak geçen yerdeki araştırmaları güçleştirir. Oluşumu, M. Özdoğan'a göre İÖ 6.000-5.000 arasına tarihlenen⁽¹⁴⁾ Boğaz ve dolayısıyla Haliç, böyle bir tabakalaşma sonucu en eski buluntuları içine gömdüyse de, özellikle İÖ III-II. binden başlayarak yoğunlaşan göç hareketleri, bilindiği gibi, İÖ 658'de, günümüzde Topkapı Sarayı'nın kapsadığı alanda, yani karganın, Byzas'ın kurbanının bir parçasını kapıp getirdiği yerde, Byzantion kentinin kurulmasıyla sonuçlanır. Kurbanın kesildiği, iki derenin birleştiği yerin yakınındaki Silâhtarğa'daysa, 1949 yılında, bir inşaat sırasında ortaya çıkan buluntular bir Byzantion işliği ürünü olan köpekli Artemis, uçşan eşarpli Selene (kimine göre Nike) ve Apollon gibi iyi korunmuş Prokonnesos

Resim 4; Apollon, Silâhtarğa (İstanbul arkeoloji Müzeleri)

(9) Dio Cassius (75, 5-6), kuleleri şöyle anlatır: "Thrakion Kapısı'ndan (olasılıkla günümüzdeki Ayasofya Meydanı dolaylı) denize (Haliç) kadar sıralanmış yedi kule vardı. Bir kimse...ilk kuleye yaklaşmış ona doğru bağırır ya da bir taş atarsa kule yankılanır, 'konuşmakla' kalmaz ikinci kulenin de aynı sesi çıkarmasına neden olur. Yedi kule, sırayla, aynı şeyi yapar".

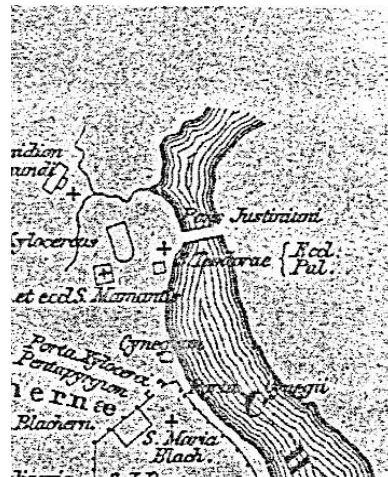
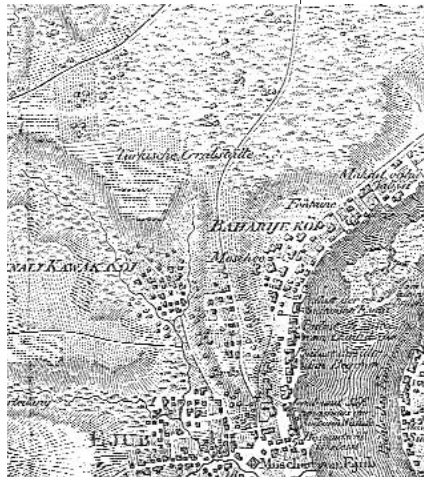
(10) Constantinus kendine yeni bir başkent ararken Khalchedon'a (Kadıköy) gelip inşaata başlayınca kartalların uçarak işçilerin ellerinden halatları (kimine göre taşları) kaptdıkları ve boğazı aşttıktan sonra yakındaki Byzantion'a taştdıkları görülür. Bu birkaç kez tekrarlanınca olanlar imparatora bildirilir. Constantinus bizzat Byzantion'a gelir, yeri inceler, onaylar, fikrini değiştirir ve tanrısal işarete uyarak işçileri buraya nakleder ve büyük bir çabayla adını verdiği kenti kurar (Kedrenos, Bonn, I 496; Zonaras, Bonn, III 13-14).

(11) G. Semerano, *Le Origini della Cultura Europea, Dizionario Etimologico*, II, Firenze 1994, sv Byzantion. Byzantion adının Byzas ya da byzia'dan kaynaklanmadığını söyleyen Semerano, byssoş'un Akadca ve Sümerce kökenine kadar ulaşır.

(12) TAY, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*, I, Ege Yayınları, İstanbul 1996, "Kemerburgaz Yöresi".

(13) N. Fıratlı, "New Discoveries Concerning the First Settlement of Ancient İstanbul-Byzantion", *Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archeology*, 572.

(14) Bkz. E. Özbayoglu, *The Princely Islands Survey, Late Antiquity Research Group*, London 2001, 1.

Harita 2; Eyüp sirtlarında birleşen iki dereyi gösteren harita, J. von Hammer, *Constantinopolis und der Bosporos*, I, Pesth 1882

Harita 3; Eyüp sirtlarında birleşen iki dereyi gösteren harita, P. A. Dethier, *Der Posphor und Constantinopel*, Kerpen 1873.

(15) N. De Chaisemartin-E. Örgen, *Les documents sculptés de Silâh-tarağa*, Paris 1984. S.Eyice, "Eyüpsultan Sema-tinde Tarih ve Sanat Tarihi", II. Eyüpsultan Sempozyumu, Tebliğler, 8-10 Mayıs 1998, Eyüp Belediyesi, 14. Eyice, ilkçağ buluntularını anlatırken "Silâh-tarağa elektrik fabrikasının arkasındaki Silivri tepesinin zirvesinde 1941-42 yıllarında bazı eski yapı kalıntılarına rastladığımı hatırlıyorum" der.

(16) Baba –bu durumda kilise büyüğü- adından türeyen ad ya da soyadı.

(17) *Itinéraires Russes en Orient*, Fransızca çev. de Khitrowo, Genevre 1889, 163; 233.

(18) C. Kafadar, "Eyüp'te Kılıç Kuşanma Törenleri", *Eyüp: Dün/Bugün*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, 51.

(19) *Der Bosphor und Constantinopel*, Kerpen 1873, V.

(Marmara Adası) mermeri heykellerle almış kadar parça yanında Boğaz kökenli (kimine göre Bakırköy köfeki) gri siyah kalkerden yılan bacaklı dev heykellerinden oluşur. Bütün halinde *gigantomakhia*, 'devler savaşı' olarak yorumlanan yapıtlar, buluntu yeri olan yapıdan farklı tarihlere aittir –tarihlendirme Marcus Aurelius döneminden (120-180) III. yüzyılın ikinci yarısına uzanır ve Semystra'nin kutsal sunağına gönderme yapan bir *nymphaion*, 'anıt çeşme' olarak da yorumlanır⁽¹⁵⁾.

Eyüp, ilkçağın son dönemlerinde de dini yapılarıyla sivrilir. Sur dışında olan semt, bu dönemde, 'Kosmas' *patronymikos*'undan⁽¹⁶⁾ kaynaklanan 'Kosmidion' adıyla anıldı. Roma'da, III. yüzyıl sonunda din şehidi olan iki hekim, Kosmas'la Damianos, hastalarını karşılık almadan tedavi ettiklerinden *anargyroi*, 'parasız' azizler olarak tanınmışlardı ve onlara adanan altı kilise içinde en ünlüsü Eyüp'te, Theodosius döneminde, V. yüzyılın ortasında yapılan kiliseydi. Avar akınında zarar gören dini yapı, XI. yüzyılda, Psellos'un anlattığı şekilde (IV 31) yenilenip büyütülmüştü: "(IV. Mikhael), dini yapılar için olan işgücü ve masrafta kendinden önceki imparatorları aşarak, yapının çevresini genişletti, duvarla çevirdi, yeni binalar ekledi, kutsal bir *asketerion*, 'manastır' ortaya çıkardı. Ölçülerindeki uyum, yapıyı kıyaslanmaz bir güzelliğe erdirdi: zemini ve duvarları en değerli mermerlerle

kıpladı, tüm kiliseyi altın yıldız mozaik ve fresklerle parlattı, *hieron*'u canlımış gibi gözükten tasvirlerle donattı. Yine, bu kiliseye güzel banyolar, bol su, görkemli çimenlikler ve göze hoş görünen ne varsa ekledi".

Hıristiyan hacıların ziyaret yeri olan kiliseye gelen Rus hacılardan kimi, Kosmas ve Damianos'un bazı kutsal kalıntılarının kilisede, kafataslarının Danyal Peygamber manastırında bulunduğunu; kimi de kafataslarını altın kaplı olarak kilisede gördüğünü anlatır. Ziyaret tarihlerinden –1350 ve 1434- kilisenin İstanbul'un alınışına yakın bir tarihte, yerinde olduğu anlaşılır⁽¹⁷⁾.

Çevresiyle birlikte tarih sahnesine kutsal-dinsel bir merkez olarak çıkan Eyüp, Fatih Sultan Mehmet'in Kent'i alışından bu yana da, Eyüpsultan Türbesi ve kılıç kuşanma törenleri nedeniyle, "en kutsal mekân", "en önemli ziyaret mahalli" olur, "tören-merasim-ziyaret takviminde ve haritasında" en kutsal rolü üstlenir⁽¹⁸⁾.

P.A. Dethier, sultanların tahta çıkış töreni olan kılıç kuşanması, ardından tören alayı eşliğinde halkın alkışları arasında Saray'a gelmesinin, eski bir gelenekten, Roma *legio*'larının Eyüp sırtlarında yer alan geniş düzlükte *imperator*'u kalkanlar üstünde yükseltme töreninden esinlendiğini söyler ve Hebdomon adıyla anılan sarayın imparatorların taç giyme salonu olduğunu anlatır⁽¹⁹⁾. Dethier, kuşkusuz, Hebdomon'un,

Resim 5; Yılan başları, Silâh-tarağa (İstanbul Arkeoloji Müzeleri)

Resim 6; Dev başı, Silâh-tarağa (İstanbul Arkeoloji Müzeleri)

Blakhernai semtine hâkim bir tepede, yani Eyüp yakınlarında bulunduğunu söyleyen P. Gyllius'un⁽²⁰⁾ saptamasından yola çıkmıştı. Aslında, Gyllius'tan 1800'lerin sonuna kadar yaklaşık üç yüz yıl, yani Al. van Millingen'in⁽²¹⁾, "yedinci" anlamındaki Hebdomon'u, Kent'ten yedi mil uzaktaki Makriköy (Bakırköy) olarak tanımlamasına kadar, saptama geçerliliğini korumuştur. Hebdomon'daki düzlük olan Kampos'ta –Roma'daki Campus Martius karşılığıdır-, Roma geleneğine uyarak kalkanlar üstünde yükseltelen *imperator*'lar için törenler yapılmıştı: Valens (364)⁽²²⁾, Arcadius (383), Honorius (393), II. Theodosius (402), Marcianus (450), I. Leon (457), Zenon (474), Basiliskos (475), Maurikios (582), Phokas (602), Isaurialı Leon (717), Ermeni Leon (813), Nikephoros Phokas (963)⁽²³⁾.

Kampos (günümüzde Veliefendi Hipodromu'nun bulunduğu düzlük), Trakya birlikleriyle, seçme birlikler olan Theodosianos'ların toplandığı ve talim yaptığı askeri alan olması yanında, *imperator*'lar için düzenlenen tören alaylarının da başlangıç noktasıydı. Alay, buradan yola çıkarak Altın Kapı'dan Kent'e girer, alkışlar arasında senatoya, sonraki yıllarda da Ayasofya'ya gelirdi.

Bir Roma zafer alayı töreni Zonaras (*Annales*, 'Yıllıklar', 7, 22) tarafından şöyle anlatılır: "*Triumphum*, 'zafer' olarak nitelendirilebilecek bir başarı kazanıldığında komutan askerleri tarafından hemen *triumphator* olarak selâmlanır ve *fascas*, 'balta sarılı kırbaç demeti' üstüne defne dalları bağlayarak kente bildirmek üzere onları habercilere teslim eder... Zafer giysilerini kuşandıktan sonra kolçağını –bir tür nazarlıktır- takar, başında defne dalından tacı, sağ elinde yine defne dalından çelengiyle halkı toplar, onlara birliklerini över, ödül ve nişan dağıtır...Bu törenlerden sonra gelip arabasına biner. Bu, yarışlarda ya da savaş-

larda kullanılan arabalardan değildir, yuvarlak kule biçimindedir. Varsa, çocuklarından bazılarını yanına alır... Arabaya, elindeki süslemeli değerli tacı *triumphator*'un başının üstünde tutan resmi bir köle de biner ve sık sık "Arkana bak!" der. Bu da, "ölümlü olduğunu unutma, geri kalan yıllarına bak, şimdiki iyi talihine kanıp kibirlenme" anlamına gelir...Arabaya bir çingirakla bir de kamçı bağlanmıştır. Bunlar da bir gün talihin ona yüz çevirebileceğine ve kamçılanıp ölüme gidebileceğine işaret ederler...Böylece kente girilir. Alayın önünde ganimetler, fethedilen kale, kent, dağ, ırmağ, göl, deniz gibi herşeyin simgeleri taşınır".

Hebdomon (Bakırköy), bazıları taç giyme salonu olan saraylarıyla ve tören alayının hazırlanarak yola çıktığı Kampos'uyla, imparatorların ikinci konutlarının bulunduğu yerd. Balkanlardan gelen akınlardan zarar görüp zamanla bu işlevini yitirdi. Eyüp -kılıç kuşanan ilk sultanın kim olduğu tartışılrsa da -son sultanın 3 Temmuz 1918'de Eyüp'te tahta çıkan Vahdettin olduğu biliniyor- bir dönem böyle bir işlev üstlendi; Semystra'nın kutsal sunağı, Kosmas ve Damianos'un ayazmalı kilisesi ve Eyüp Ensari'nin, şifalı suyuyla birlikte türbesinin bulunduğu yer olarak tarihinin her döneminde en önemli ziyaret yeri olmayı başardı.

Resim 7; Silâhtarğa bulun-tuları toplu halde (İstanbul Arkeoloji Müzeleri)

20 P. Gyllius, *İstanbul'un Tarihi Eserleri*, Latince'den çev. E. Özbayoğlu, Eren Yayıncılık, İstanbul 1997, IV 4.

21 *Byzantine Constantinople, The Walls*, Londra 1899, 316-341. Bkz. R. Janin, *Constantinople Byzantine*, Paris 1964, 447.

22 Krş. Ammianus Marcellinus (26, 4, 3): "(Valentinianus, kardeşi) Valens'i, dış mahallede (=Hebdomon), herkesin onayıyla, imparator ilan etti".

23 Janin, *ibid.*; R. Demangel, *Contribution a la topographie de l'Hebdomon*, Paris 1945, 5-7. G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Almanca'dan çev. F. Işıltan, TTK Ankara 1981, 56'da, "I. Leon, her halde tacı İstanbul patriğinin eliyle giyen ilk imparatorudur. Onun o kadar mutaassıp hristiyan olan saleflerinin hepsi de, eski Roma geleneğine uyarak tacı yüksek bir askeri veya sivil memurun elinden giymek, kalkan üstünde yükseltilecek, ordu, halk ve senato tarafından alkışlanmakla yetinmişlerdi" der.